

ایران از انقلاب خود دست نخواهد کشید

به قلم سونر چغاپتای (/fa/experts/swnr-chghaptay-0/), جیمز اف جفری (/fa/experts/jymz-af-jfry-0/), مهدی خلجی (/fa/experts/mhdy-khljy-0/)

۲۶ آوریل ۲۰۱۵

همچنین دست‌یافتنی به

/ (English (/policy-analysis/iran-wont-give-its-revolution

العربية (/ar/policy-analysis/ayran-ln-ttkhly-n-thwrtha/)

درباره نویسنده

سونر چغاپتای (/fa/experts/swnr-chghaptay-0/)

سونر چغاپتای هموند پژوهشی برنامه خانواده بایر و مدیر برنامه پژوهش مسائل ترکیه در انستیتو واشنگتن است

جیمز اف جفری (/fa/experts/jymz-af-jfry-0/)

جیمز اف جفری پژوهشگر دپارتمان فیلیپ سولوندز در انستیتو واشنگتن، سفیر پیشین امریکا در ترکیه، عراق و آلبانی بوده است

مهدی خلجی (/fa/experts/mhdy-khljy-0/)

مهدی خلجی عضو ارشد و هموند پژوهشی خانواده لیبتسکی در انستیتو واشنگتن پژوهشگر تشیع، فلسفه و کارشناس سیاست ایران

مقاله‌ها و دیدگاه‌ها

با در نظر گرفتن تاریخ هژمونی‌طلب ایران در دوران صفویه دوره محمدرزاشاه و حکومت روحانیون واشنگتن نباید انتظار داشته باشد که رژیم جمهوری اسلامی به این زودی بر سر اصول خود سازش کند

اعلام توافق اولیه میان ایالات متحده و ایران در ماه گذشته برخی را بر آن داشته تا باور کنند که تهران حالا دیگر به عنوان بازیگری مسئول وارد یک نظام بین‌المللی خواهد شد اما چنین نگاه خوش‌بینانه‌ای این واقعیت را نادیده می‌گیرد که حکومت فعلی ایران نشانه‌های یک تاریخ طولانی امپراتوری و بلندپروازی‌های دیرپای پارسی در منطقه را همچنان با خود دارد

ایران یک قدرت انقلابی است که آرمان‌های هژمونی‌طلبانه دارد به عبارت دیگر کشوری است که به دنبال نشان دادن برتری خود در منطقه است و طبق قوانین بازی نیز رفتار نمی‌کند در عین حال دولت اوباما امیدوار است که توافق هسته‌ای «اثری تعالی‌بخش» بر ایران بگذارد و آن را متقاعد کند تا در ازای ترک آرمان‌های امپراتوری از مناسبات عادی بهره‌مند شود

جهان در گذشته قدرت‌های برتری‌طلب دیگری به خود دیده است روسیه فرانسه آلمان ژاپن و بریتانیا همگی در گذشته و قبل از جنگ جهانی اول آرمان‌های مشابهی را دنبال می‌کردند همین قدرت‌ها بودند که جهان را در ۱۹۱۴ و دیگر بار در ۱۹۳۹ به سوی جنگ سوق

دادند. المان نازی می‌خواست از اقیانوس اطلس تا رود وُلگا قدرت برتر اروپا باشد. دیگر کشورها را به ایالت‌های فرمان‌بردار (vassal states) تقلیل دهد و کنترل کامل نظامی اقتصادی و دیپلماتیک را به دست گیرد.

با برجاماندن ویرانی و هرج و مرج ناشی از این رویکرد نظم پسا-جنگ جهانی دوم به رهبری ایالات متحده قوانینی را برای جامعه بین‌المللی برقرار ساخت که هدفش نظارت بر عملکرد چنین قدرت‌هایی بود. حتی امروز کشورهایی با گرایش‌های برتری‌طلبانه مانند چین مشروعیت این نظم بین‌المللی را به رسمیت می‌شناسند.

اما ایران با گستاخی در مقابل این نظم بین‌المللی ایستاده و به تلاش برای گسترش قلمرو خود ادامه می‌دهد و برای تحکیم سلطه خود از روش‌های مختلفی مانند تروریسم گسترش سلاح‌های کشتار جمعی شبه‌نظامیان نیابتی و گاه‌وبیگاه از مدل قدیمی دیپلماسی بهره می‌جوید.

هرچند انقلاب اسلامی ۱۹۷۹ به رهبری آیت‌الله خمینی اغلب سرآغاز این جهان‌بینی امپراتوری‌خواه دانسته می‌شود اما آرمان‌های برتری‌طلبانه ایران در واقع به سلسله صفویه در قرن ۱۶ بازمی‌گردد. صفویان به دنبال ایجاد فاصله میان خود با امپراتوری قدرتمند و سنی‌مذهب عثمانی بودند و ایران را به یک قدرت شیعه برجسته تبدیل کردند (ایران رسماً در ۱۵۰۲ به یک کشور شیعه بدل شد). در قرن‌های پس از آن ایران دامنه کنترل خود را به افغانستان خلیج فارس عراق و جنوب قفقاز گسترش داد.

ایران در قرن هجدهم و پس از جنگ‌های فرسایشی با روس‌ها و عثمانی‌ها دچار انحطاط شد و توسعه‌طلبی خود را متوقف کرد. در جریان جنگ سرد شاه با بهره‌گیری از حمایت آمریکا سعی کرد قدرت امپراتوری ایرانی را یک بار دیگر احیا کند. او از جوامع شیعه و گروه‌های نیابتی در خاورمیانه حمایت مالی و نظامی می‌کرد. به عنوان مثال در اوایل دهه ۱۹۷۰ از کردهای عراق برای تثبیت نفوذ در عراق دوره صدام حسین حمایت کرد.

همچنین در ۱۹۷۵ موسی صدر روحانی ایرانی که از حمایت شاه برخوردار بود فتوایی صادر کرد که علوی‌های سوریه را که متعلق به یکی از شاخه‌های بدعت‌گذار اسلام‌اند شیعه اعلام می‌کرد. این اقدام علوی‌های سوریه را برای همیشه زیر بیرق ایران درآورد که پیامدهای خطرناک آن در جنگ داخلی امروز سوریه دیده می‌شود.

در ۱۹۷۹ رهبران ضدآمریکایی انقلاب ادعاهای ناسیونالیستی‌شان درباره دوران شکوهمند ایران باستان را با ایدئولوژی هزاره‌گرایی مهدویت درآمیختند. هدف آنها ایجاد پیکارجویی واحد دولت اسلامی بود. با این حال پس از جنگ طولانی و خونین ایران و عراق در دهه ۱۹۸۰ جمهوری اسلامی دریافت که دکترین نظامی متعارف دیگر کافی نیست. آیت‌الله علی خامنه‌ای و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی همراه دکترین «صعود انقلاب» به کشورهای مسلمان همسایه تاکتیک‌های جنگ نامتقارن را توسعه دادند که هدف‌شان نفوذ ایران در میان متحدان فرقه‌ای و سیاسی بود.

در این راه ایران اغلب نقش پاسدار جامعه بزرگتر شیعه را در جاهایی چون بحرین و یمن بازی کرده است. ایران به دقت شبکه‌ای از شبه‌نظامیان شیعه را ایجاد کرده است که از جمله آن حزب‌الله لبنان حوثی‌های یمن و سپاه بدر در عراق است. به علاوه ایران نهادهای روحانیت شیعی و شبکه‌های مالی را در سرتاسر خاورمیانه کنترل می‌کند.

ایران صرفاً به سیاست‌های فرقه‌ای (شیعی) محدود نیست بلکه برای تحکیم جایگاه منطقه‌ای خود به دیگر بازیگران پیکارجوی سنی در خاورمیانه نیز نزدیک شده است. برای این منظور تهران روابط محکمی را با حماس و جهاد اسلامی در غزه ایجاد کرده و حتی به درون کشور سنی‌مذهب سودان راه یافته و از آنجا برای انتقال سلاح به غزه استفاده می‌کند.

ایران گاه به مسلمانان و حتی شیعیان اهمیتی نشان نمی‌دهد – مثلاً در جنوب قفقاز با ارمنستان مسیحی علیه آذربایجان متحد شده که اکثریت آن شیعه هستند و کشوری است طرفدار آمریکا. در نهایت این جاه‌طلبی امپراتوری‌خواهی است و نه مذهب که سیاست خارجی ایران را هدایت می‌کند.

تاریخ نمونه‌های چندی از ورود چنین قدرت‌هایی به نظام بین‌المللی به دست می‌دهد. قدرت‌های برتری‌طلب انقلابی شهوت امپریالیستی برای گسترش «فضای حیاتی» (lebensraum) خود را – که در عصر ویلهلم در آلمان شاهد آن بودیم – با یک جهان‌بینی مذهبی یا هزاره‌گرا ترکیب می‌کنند که اصول نظم بین‌المللی کلاسیک را پس می‌زنند.

در فوریه ۲۰۱۳ آیت‌الله خامنه‌ای رهبر جمهوری اسلامی ایران و تصمیم‌گیرنده نهایی در حوزه‌هایی چون سیاست خارجی و نظامی مذاکرات با غرب را حيله و نیرنگ خواند و با افتخار گفت: «من دیپلمات نیستم. انقلابی‌ام». اگر مذاکرات شکست بخورد یا به مسیری برود که مورد پسند خامنه‌ای نیست رهبر جمهوری اسلامی رئیس‌جمهور روحانی را مقصر خواهد دانست. مشروعیت او از پروژه انقلاب ایران سرچشمه می‌گیرد و هر گونه سازش به معنای پذیرش روایتی از تاریخ جهان است که اعتقادی به آن ندارد.

جاه‌طلبی‌های امپراتوری‌خواهانه ایران مسئله جدیدی نیست. تهران چه در دوران صفوی و چه در دوران محمدرضا شاه و چه حکومت

روحانیون با تلاش فراوان به دنبال سلطه منطقه‌ای بوده است؛ نباید انتظار داشت که ایران به این زودی‌ها بر سر اصول خود سازش کند.

*سونر چغاپتای هموند پژوهشی خانواده بایر و مدیر برنامه تحقیقات ترکیه در انستیتو واشنگتن است؛ جیمز اف جفری هموند ارشد مهمان در برنامه فیلیپ سولوندز انستیتو واشنگتن و سفیر سابق آمریکا در عراق و ترکیه است؛ مهدی خلجی دین‌پژوه شیعه و هموند ارشد انستیتو واشنگتن است. ❖

RECOMMENDED

BRIEF ANALYSIS

Bennett's Bahrain Visit Further Invigorates Israel-Gulf Diplomacy

فوریه ۲۰۲۲

Simon Henderson

(/policy-analysis/bennetts-bahrain-visit-further-invigorates-israel-gulf-diplomacy)

BRIEF ANALYSIS

Libya's Renewed Legitimacy Crisis

فوریه ۲۰۲۲

Ben Fishman

(/policy-analysis/libyas-renewed-legitimacy-crisis)

BRIEF ANALYSIS

The UAE Formally Ceases to be a Tax-Free Haven

فوریه ۲۰۲۲

♦
Sana Quadri ,
Hamdullah Baycar

(/policy-analysis/uae-formally-ceases-be-tax-free-haven)

REGIONS & COUNTRIES

ایران (/fa/policy-analysis/ayran/)